

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

עמידת כהן גדול והפר בידוי

(ל"ה ב') **משנה:** בא לו אצל פרו (פר החטאת שלו) ופרו היה עומד (בצפון העזרה) בין האולם ולמזבח (סמוך להיכל), ראשו לדרום, ופניו למערב (שמעקם את ראשו לצד ההיכל). והכהן עומד במזרח (אחוריו למזרח) ופניו למערב, וסומך שתי ידיו עליו ומתודה.

(ל"ו א') מאן שמעת ליה דאמר בין האולם ולמזבח צפון, רבי אלעזר ברבי שמעון היא.

דתניא: איזהו צפון?

(4) מקיר של מזבח צפוני ועד כותל (צפוני) של עזרה, וכנגד כל (אורכו של) המזבח כולו.¹ דברי רבי יוסי בברי יהודה.

(2) רבי אלעזר ברבי שמעון מוסיף: אף בין האולם ולמזבח (כל חלק צפוני לצד מערב).

(3) רבי מוסיף: אף (כל צפון העזרה שבאחת עשרה אמה של) מקום דריסת רגלי הכהנים ואף מקום דריסת רגלי ישראל (עזרת ישראל).

אבל מן (בית) החליפות ולפנים הכל מודים שפסול (שאינו נחשב צפון).

לימא רבי אלעזר ברבי שמעון היא ולא רבי? דאי רבי היא, נוקמיה בכולה עזרה!

אלא מאי, רבי אלעזר ברבי שמעון היא, ונוקמיה בין מזבח ולכותל! אלא מאי אית לך למימר, משום חולשא דכהן גדול; לרבי נמי, משום חולשא דכהן גדול.

(שנינו) ראשו לדרום ופניו למערב. היכי משכחת לה?

אמר רב: בעוקם את ראשו.

ונוקמיה להדיא!

אמר אביי: גזירה שמא ירביץ גללים.²

שיטות הראשונים

איזהו צפון המזבח הכשר לשחיטת קדשי קודשים: פסקו רמב"ם, סמ"ג, ומאירי, כרבי. וכתב הרמב"ם "מפתל צפוני שלעזרה עד כותל המזבח, שהוא רחב ששים ומחצה, וכנגדו מפתל האולם עד כותל מזרחי שלעזרה, שהוא ארך ששה ושבעים - כל המרבע הזה הוא הנקרא 'צפון', והוא המקום ששוחטין בו קדשי קדשים".³

¹ שלשים ושתיים אמה שכנגד המזבח בצפון, קרוי צפון לשחיטת קדשי קדשים. אבל שלא כנגד המזבח לצד מערב ולצד מזרח, אף על פי שהוא צפון העזרה אינו צפון לשחיטה, דבעינן 'על ירך המזבח', כדכתיב (ויקרא, פר' ויקרא א,יא) "ושחט אתו על ירך המזבח צפנה". רש"י.

² כתב ריטב"א, ובמדרש אמרו: מעולם לא הרביץ גללים. אלא שאין לנו לסמוך על הנס.

³ באורך העזרה, מהמערב למזרח, ע"ז אמות: כ"ב אמות שמן האולם ולמזבח, ל"ב של מזבח, י"א של עזרת כהנים, י"א של עזרת ישראל. ברוחב העזרה, מצפון לדרום, ראה חשבון ברמב"ם ובמאירי. מקורות: רמב"ם (הל' בית הבחירה ה,טו-טז). סמ"ג (עשין קסג). מאירי (ל"ו א', ד"ה רוחב; ל"ז א', ד"ה כבר ביארנו).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסמכת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

וידוי ראשון של כהן גדול

(ל"ה ב') (המשך משנה): וכך היה אומר: אנא השם (כאן הוא הוגה שם המפורש בן ארבע אותיות ככתבו), עוויתי, פשעתי, חטאתי לפניך, אני וביתי. אנא השם, כפר נא לעוונות ולפשעים ולחטאים, שעוויתי ושפשעתי ושחטאתי לפניך אני וביתי, ככתוב בתורת משה עבדך⁴ "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תְּטַהֲרוּ". והן (העומדים בעזרה) עונין אחריו: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

(ל"ו א') **תנו רבנן:** כיצד סומך (כל סמיכת קדשי קדשים)? הזבח עומד בצפון (העזרה). שקדשי קדשים טעונים צפון ופניו למערב (ואחוריו למזרח). והסומך (הבעלים) עומד במזרח (אחוריו למזרח) ופניו למערב (לכיוון ההיכל). ומניח שתי ידיו בין שתי קרנות (קרניים) של זבח. ובלבד שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין הזבח.

(המשך הברייתא): ומתוודה על (קרבו) חטאת, עוון חטאת (אותו חטא שהוא מביא עליו). על אשם, עוון אשם. ועל עולה, עוון לקט, שכחה ופאה ומעשר עני⁵. רבי עקיבא אומר: אין עולה באה אלא על עשה, ועל לא תעשה שניתק לעשה (שאין לוקין עליו. אבל על לקט שכחה ופאה ומעשר עני שלקח, לוקה).

במאי קא מיפלגי?

(ל"ו ב') אמר רבי ירמיה: בלאו דנבילה קא מיפלגי⁶.

אביי אמר: דכולי עלמא לאו דנבילה לאו מעליא הוי (ולוקים עליו). והכא בתעזוב (הכתוב אחר לאו של לקט שכחה ופאה) קא מיפלגי, דרבי עקיבא סבר תעזוב מעיקרא משמע. ורבי יוסי הגלילי סבר השתא משמע⁷.

תנו רבנן: כיצד מתוודה? עוויתי, פשעתי וחטאתי. וכן בשעיר המשתלח הוא אומר "וְהִתְוַדָּה עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת כָּל פְּשָׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתֵם". וכן במשה הוא אומר "נִשָּׂא עֹן וּפְשָׁע וְחַטָּאָה". דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים: עוונות אלו הזדונות. וכן הוא אומר⁸ "הַכֹּרֶת תִּכְרֹת הַנֶּפֶשׁ הַהִוא עֲוֹנָה בָּהּ". פשעים אלו המרדים (העושה להכעיס). וכן הוא אומר "מִלֶּךָ מוֹאֵב פֶּשַׁע בִּי". ואומר "אֲזַ תִּפְשָׁע לִבְנָה בַּעֲת הַהִיא". לכל חטאתם אלו השגגות. וכן הוא אומר "נֶפֶשׁ כִּי תִחַטָּא בְּשִׁגָּגָה". ומאחר שהתודה על הזדונות ועל המרדים, חוזר ומתודה על השגגות? אלא כך היה מתודה: חטאתי, עוויתי ופשעתי.

⁴ ויקרא, פר' אחרי מות, טז.

⁵ גירסת רש"י: עון לקט שכחה ופאה שאין להם וידוי. וכתב דלא גרסינן 'ומעשר עני', דהא מעשר עני וידוי יש לו, דכתיב "וְגַם נִתְּנוּ לְלִוֵּי וְלִגֵּר לִיתֹם וְלְאֶלְמָנָה", ואמרין לגר וליתום ולא למנה זה מעשר עני. והקשו עליו בתוספות, חדא, דהא בלקט שכחה ופאה נמי יש וידוי, כדנפקא לן בסיפרא מההוא קרא גופיה שהרי נאמר בהם לגר ליתום ולא למנה. ועוד, מה ענין וידוי זה לידוי דהתם? דאילו התם מתודה שהפרישו כדן וכמצוה, ואילו הכא מתודה על מה שחטא, ולא הפרישו כדן! הלכך שפיר גרסינן ומעשר עני. ריטב"א (ועיי"ש עוד).

⁶ שיש אחריו עשה, אבל אינו ניתק לעשה, שכן לאחר שאכל נבילה אי אפשר ליתנו לגר. והוא הדין לקט שכחה ופאה, לרבי עקיבא נחשב לאו מעליא ולוקים עליו. ולרבי יוסי הגלילי אינו לאו מעליא, ואין לוקים עליו. על פי רש"י. וראה להלן.

⁷ אחרי שלקט ועבר על לא תעשה, ניתקו הכתוב לעשה וצויהו לעזבו שם לעני ולגר, ואין לוקים עליו.

⁸ שמות, פר' שלח, טו, לא.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

אמר רבה בר שמואל אמר רב: הלכה כדברי חכמים.

פשיטא, יחיד ורבים הלכה כרבים!

מהו דתימא: מסתבר טעמיה דרבי מאיר, דקמסייע ליה קרא דמשה, קא משמע לן.

ההוא דנחית קמיה דרבה (שליח ציבור שמסדר בתפילתו של יום הכיפורים סדר עבודות כהן גדול, על שם "וְנִשְׁלַמָּה פְּרִים שְׁפִתֵינוּ"⁹), ועבד כרבי מאיר. אמר ליה: שבקת רבנן ועבדת כרבי מאיר?! אמר ליה: כרבי מאיר סבירא לי, כדכתיב בספר אורייתא דמשה.

שיטות הראשונים

מה מתוודה על עולה: פסק הרמב"ם כרבי עקיבא, וכתב "וכיצד סומך? אם היה הקרבן קדשי קדשים - מעמידו בצפון ופניו למערב, והסומך עומד במזרח ופניו למערב, ומניח שתי ידיו בין שני קרניו ומתודה: על חטאת עוון חטאת, ועל אשם עוון אשם, ועל העולה מתודה עוון עשה ועוון לא תעשה שנתק לעשה."¹⁰

עוון לקט שכחה ופאה: פסק הרמב"ם דלקט שכחה ופאה הוה לאו הניתק לעשה, ואינו לוקה עליהם, אא"כ אבד כל הקציר קודם שייתן פאה, דאז לא יוכל לקיים העשה.¹¹

כיצד מתודה: רס"ג, רי"ץ גיאת, והעיטור, פסקו כרבי מאיר שמתודה ביום כיפור 'עויתי פשעתי וחטאתי'.¹² ורוב הראשונים כתבו שנוהגים כרבנן שמתודה 'חטאתי עויתי ופשעתי'. וכתבו רא"ש ור"ן שכך המנהג. וכן פסק השו"ע.¹³

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות יום הכיפורים, סימן תרכא)

ה. סדר הודו: חטאתי, עויתי, פשעתי.

⁹. הושע יד, ג. רש"י.

¹⁰. מקורות: רמב"ם (הל' מעשה הקרבנות ג, יד).

¹¹. והקשה הלחם משנה (הל' מעשה הקרבנות ג, יד) שכן הרמב"ם (הל' מעשה הקרבנות, הובא לעיל) פסק כרבי עקיבא, הא לרבי עקיבא, לפי פירוש רש"י, בין לתירוצא דאביי בין לתירוצא דרבי ירמיה לוקה על לאו דלקט שכחה ופאה, דאינו ניתק לעשה! ותירץ, דהרמב"ם מפרש כפירוש התוספות (ד"ה לאו דנבילה), דלרבי ירמיה דאמר בלאו דנבילה קא מיפלגי, מודה רבי עקיבא לרבי יוסי דלאו דלקט שכחה ופאה דאינו לוקה, משום דהוי ניתק לעשה, וכמו שהאריכו שם התוספות, וכו', עיי"ש. נמצא לפי פירוש זה, לרבי ירמיה מכפר לרבי עקיבא גם כן אלאו של לקט שכחה ופאה, משום דהוי ניתק לעשה. ואע"ג דאביי אינו סובר כן, פסק הרמב"ם כרבי ירמיה דלרבי עקיבא לא לקי על לקט שכחה ופאה, ועולה מכפרת עליו. מקורות: רמב"ם (הל' מתנות עניים א, ג).

¹². כתב הרא"ש שהביאו ראיה מכך ששחק רבא לחזן שאמר כר"מ, ומכאן משמע שרבא הודה לו והלכה כמותו שהוא בתראה.

¹³. או"ח תרכא, מקורות: רי"צ גיאת (הל' יוה"כ, ד"ה כיצד). בעל העיטור (עשרת הדברות, הל' יוה"כ). שאר הראשונים - גאונים (הו"ד בראשונים). רא"ש (פ"ח סי' יט). רי"ף (ו א בדפיו). ר"ן (ו א ברי"ף, ד"ה עשה להם). בעל ההלכות (הל' יוה"כ, סי' יג). רמב"ם (הל' עבודת יוה"כ ד, א). רמב"ן (שער הסוף, סוד"ה בפרק). מרדכי (יומא פ"ק, סי' תשכז).